

Un număr vechiu 2 lei

CURIERUL JUDICIAR

DOCTRINĂ — JURISPRUDENȚĂ — LEGISLAȚIUNE — ECONOMIE POLITICĂ — FINANȚE

Director : DIMITRIE ALEXANDRESCO

Decanul Facultății de Drept din Iași, fost Procuror-general la Inalta Curte de Casație

Prim-Redactor : EMANOIL DAN

Licențiat în drept, avocat

Redactor-proprietar : I. S. CODREANU

Licențiat în drept și științe de Stat, avocat

ABONAMENTUL

Pe an, în România, cu Tabla . . . 45 lei
 6 luni 20 »
 3 luni 10 »
 Streinătate 50 lei pe an, 25 pe 6 luni

Apare de două ori pe săptămână
 sub direcțiunea unui comitet

Abonamentele se plătesc totdeauna înainte

Redacția & Administrația
București, CALEA RAHOVEI, 5

Lângă Palatul Justiției

= TELEFON 16/98 =

A apărut : Tom. III din **Primele Elemente de Drept civil** de d-l *G. C. Tabacovici*, profesor la Universitatea din Iași, **Comentariul art. 1223-1914 c. civil. Prețul 10 lei.**

Vom face la timp o dare de seamă despre acest interesant volum.

SUMAR

— **Fărerile d-lor N. Iorga și I. Peretz despre Pravila lui Vasile Lupu**, (urmare și finit) de d-l profesor *S. G. Longinescu* ;
 — **Dreptul constituțional**, de d-l *C. G. Discu*. — Dare de seamă, de d-l avocat *Iuliu Dragomirescu*.

Rezumatele Jurisprudenței Curței noastre de casație

— **Casație s. II: No. 1:** Judecătoria de pace.—Carte de judecată.—Atacarea ei cu apel.—Curgerea termenului de apel dela comunicare, dacă partea a lipsit.—Dacă comunicarea poate fi înlocuită prin cunoștința părții în alt mod.—(Art. 99 l. j. p.).—**No. 2:** Constituirea tribunalului cu supleantul.—Dacă trebuie să se arate în hotărâre cauza absenței ori împiedicării celorlalți membri.—(Art. 14 și 20 l. organiz. judecătorești).

— **Cas. s. III:** Pensie militară.—Timpul petrecut în școala pregătitoare de un an dela Bistrița, înființată la 1895.—Dacă se socoțește în calculul pensiei.—(Art. 24 l. pensiilor).

Părerile D-lor N. Iorga și I. Peretz

despre

Pravila lui Vasile Lupu

(Urmare și sfârșit)

CAP. II.

3. *In ce privește textul, după care a fost făcută spicuirea românească din scrierile lui Farinaccius.*

D-l I. Peretz, spre a face dovada, că §§ 95 și urm. luate dela Farinaccius sunt tălmăcite, nu din latinește, ci tot din grecește, trimete la manuscrisele grecești No. 532 și 588 dela Academia Română; spune, că ele sunt «am putea zice identice» și că fiecare are două părți, o parte alcătuită din 12 capitole, iar cealaltă din 13 capitole; pune față 'n față, din partea întâia, toate paragrafele cap. 1 grecesc cu acelea ale cap. 69 românesc; iar din cap. 2, 3, 4, 6, 7, 9, 11 și 12 ale părții întâia și din cap. 8 și 10 ale părții a doua pune față 'n față numai începuturile paragrafelor grecești cu acelea ale celor românești din cap. 70, 71, 72, 73/74, 76, 78, 15 și 16; învederează astfel, că s'a lăsat la o parte cap. 5, 8 și 10 din partea I, că din cele 25 de capitole având în total 319 paragrafe, sau tălmăcit, aproape vorbă cu vorbă, numai 11 capitole și 112 paragrafe și că șase paragrafe (7—12) din cap.

Les Opinions de M-rs N. Iorga et J. Peretz

sur

Le Code de Basile Lupu

(Suite et fin)

CHAPITRE II

3. *En ce qui concerne le texte d'après lequel a été élaboré l'extrait roumain des œuvres de Farinaccius.*

M. J. Peretz pour faire la preuve que les §§ 95 et suivants pris d'après Farinaccius sont traduits du grec, et non point du latin, renvoie aux manuscrits No. 532 et 588 de l'Académie roumaine. Il dit qu'ils sont «pour ainsi dire identiques» et que chacun d'eux est composé de deux parties; l'une formée de 12 chapitres et la seconde, de 13 chapitres. Il compare tous les paragraphes du chapitre I grec de la première partie avec ceux du chapitre 69 roumain, et compare également seulement les commencements des chapitres grecs 2, 3, 4, 6, 7, 9, 11 et 12 dela même partie, ainsi que des chapitres 8 et 10 de la seconde partie avec les commencements des chapitres roumains 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 78, 15 et 16. Il fait remarquer ainsi que l'on a laissé de côté les chapitres 5, 8 et 10 de la première partie, que sur les 25 chapitres, ayant au total 319 paragraphes, 11 chapitres et 112 paragraphes seule-

72 românesc n'au corespunzătoare în grecește; arată, că la cap. 71 românesc s'a schimbat titlul, că din cap. VI grecesc, împărțit în două, s'a făcut cap. 73 și 74 românesc și că s'a schimbat rândul între §§ 4 și 5 din cap. 75 și între §§ 19 și 20 din cap. 77⁴⁸⁾; constată, că «între textul grecesc și cel românesc e aproape identitate de expresiuni, ceeace nu se întâmplă, când se compară textul lui Farinaccius, fie cu textul grecesc, fie cu cel românesc, deși dispozițiile lui se găsesc răvășite în scrierile autorului italian»⁴⁹⁾; este de părere, că «din operele lui Prosper Farinaccius s'au extras în grecește de cătră dascăli și filosofii, cele ce s'au părut necesare pentru alcătuirea unui bun codice, mai ales penal, fie anume pentru Voevodul moldovean, fie pentru alte scopuri. Din această lucrare de a doua mână a tradus Eustratie, după însuș mărturia sa, pravila moldovenească... Deosebirile dintre textele grecești și textul pravilei, faptul că numai la Academia Română se găsesc două manuscrise, par că tind să dovedească existența unor tratate juridice penale copiate fără scrupul... și care existau în mai multe exemplare, variind în chestiuni de detaliu... mai mult în așezarea materialului și în numărul titlurilor, de cât în termenii însăși a-i scrierilor»⁵⁰⁾; în sfârșit pe temei, că «Pravila lui Vasile Lupu redă vorbă cu vorbă expresiile paragrafelor grecești, pe care le reproduce, iar pe altă parte nu reproduce»⁵¹⁾ 207 paragrafe și are și schimbările de mai sus, încheie: «Avem cuvântul să credem și să afirmăm chiar, că *Pravila lui Vasile Lupu a fost tradusă după alte manuscrise grecești, variante ale celor ce se află la Academia Română și că poate s'ar putea găsi prin cercetări asidui și conștiincioase în bibliotecile orientale aceste variante mai apropiate de textul pravilei în ce privește împărțirea și dimensiunile atât de reduse în legiuirea lui Vasile Lupu*»⁵²⁾.

Dar, după cum am arătat mai sus⁵³⁾, noi, începând încă din anul 1908, am spus întotdeauna, că spicuirea făcută de dascăli și filosofi a fost

ment ont été traduit presque mot à mot et que six paragraphes (7-12) du chapitre 72 roumain n'ont pas de correspondants dans le texte grec, Il montre que le titre du chapitre 71 roumain a été changé, que, du chapitre VI grec, partagé en deux, on a fait les chapitres 73 et 74 roumains et que l'on a interverti l'ordre des §§ 4 et 5 du chapitre 75 ainsi que des §§ 19 et 20 du chapitre 77⁴⁸⁾. Il constate que «entre le texte grec et le texte roumain il y a presque identité d'expressions, ce que l'on ne retrouve point quand l'on compare le texte de Farinaccius, soit avec le texte grec, soit avec le texte roumain, bien que leurs dispositions se trouvent dispersées dans les écrits de l'auteur italien⁴⁹⁾». Il est d'avis que «des œuvres de Prosper Farinaccius les maîtres et philosophes ont extrait en langue grecque ce qui leur a paru nécessaire pour élaborer un bon code, surtout pénal, soit spécialement à l'usage du Voevode moldave, soit à d'autres fins. C'est de ce travail de deuxième main que, selon son propre aveu, Eustrate a traduit le code moldave... Les différences constatées entre les textes grecs et le texte du code, le fait que l'on retrouve deux textes grecs rien qu'à l'Académie roumaine, tendent à prouver l'existence de traités juridiques pénaux copiés sans scrupule... et qui existaient en plusieurs exemplaires, ne variant que sur des points de détail... plutôt dans l'arrangement du matériel et dans le nombre des titres, que dans les termes mêmes⁵⁰⁾». Enfin, sur la base que «le Code de Basile Lupu rend mot à mot les expressions des paragraphes grecs qu'il reproduit, et, d'autre part, ne reproduit pas⁵¹⁾ 207 paragraphes et présente les modifications citées plus haut, il conclut: «Nous avons des raisons pour croire et même pour affirmer que le Code de Basile Lupu a été traduit d'après d'autres manuscrits grecs, variantes de ceux qui se trouvent à l'Académie roumaine et que, par des recherches assidues et consciencieuses dans les bibliothèques orientales on pourrait peut-être retrouver ces variantes plus rapprochées du texte du Code en ce qui concerne le partage et les dimensions si réduites dans la législation de Basile Lupu⁵²⁾».

Mais — ainsi que nous l'avons indiqué plus haut⁵³⁾ en ce qui nous concerne nous avons toujours soutenu, — et cela dès 1908 — que l'extrait élaboré par les maîtres et philosophes

⁴⁸⁾ V. I. Peretz, l. c. în Archiva, pgg. 203—215 și pgg. 217—220.

⁴⁹⁾ *Ibidem*, pg. 215.

⁵⁰⁾ V. I. Peretz, l. c. în Arhiva, pgg. 215/216.

⁵¹⁾ *Ibidem*, pg. 216.

⁵²⁾ *Ibidem*, pg. 216.

⁵³⁾ V. mai sus p. 16 și urm.

⁴⁸⁾ V. J. Peretz, l. c. dans Archiva, pp. 203-215 et 217-220.

⁴⁹⁾ *Ibidem*, pg. 215

⁵⁰⁾ *Ibidem*, pg. 215-216.

⁵¹⁾ *Ibidem*, pg. 216.

⁵²⁾ *Ibidem*, pg. 216.

⁵³⁾ V. plus haut n. 16 et suivantes.

scrisă în grecește și apoi din această spicuire în grecește s'a tălmăcit în românește Pravila moldoveană. Deci, d-l Peretz ne învinovățește pe nedrept, când zice, că noi suntem de părere, că această Pravilă a fost tălmăcită deadreptul din latinește!

În ce privește manuscriptele No. 532 și 588 de la Academia Română, fiindcă însuși d-l Peretz zice, că «Pravila lui Vasile Lupu a fost tradusă după alte manuscrise grecești, variante ale celor ce se află la Academia Română», urmează, că bine am făcut, că n'am ținut seamă de aceste manuscripte, când ne-am îndeletnicit cu izvoarele imediate ale Pravilei Moldovei!—Afară de aceasta, din acele manuscripte nici nu se poate scoate încheierile, pe care le a scos d l Peretz. În adevăr:

Pe temeiul manuscriptelor No. 532 și 588 d-l Peretz pune la îndoială cestiunea, pentru cine a fost făcută tălmăcirea în grecește din scriirile lui Farinaccius și cu ce scop, și bănuiește, că ea ar putea fi mai de grabă un curs de drept și procedură penală.—Însă, mai întâi, despre o lucrare, chiar dacă ar fi neoficială, în care nu se vorbește numai teoretic de pedepse, ci se arată și se gradează aceste pedepse⁵⁴), credem, că nu se poate zice, că e un curs de drept și procedură penală, ci mai de grabă un anteproiect de legiuire! — Apoi, am arătat mai sus⁵⁵), că acea spicuire în grecește a fost făcută din porunca lui Vasile Lupu și pentru dânsul și că ea este o lucrare pregătitoare pentru legiuirea Moldovei și am mai spus⁵⁶), că «legiuitorii moldovești n'au putut spicui în acelaș fel rânduelile, de care aveau nevoie.... din *Praxis et theoricæ criminalis* foarte deseori au prescurtat, uneori au luat prescurtarea de-a gata din *summarius*, care se găsește înaintea fiecărei *quaestio*, câte odată au luat pilda, pe care o dau, din alt *numerus*, decât acela, pe care îl spicuiam, și'n sfârșit uneori au făcut deasemenea schimbările cerute de împrejurări». De aceea, trebuia să ne așteptăm, ca legiuitorul moldovean, ținând seamă de nevoile de pe atunci ale țării sale, să fi făcut lăsarile la o parte, adaoșele și schimbările trebuitoare, când a spicuit din tălmăcirea în grecește și deci, ca legiuirea Moldovei să se deosebească de lucrarea sa pregătitoare. De aceea,

a été d'abord écrit en langue grecque et que le Code Moldave a ensuite été traduit de cet extrait en langue roumaine! M. J. Peretz nous fait donc une imputation injuste en disant que nous sommes d'avis que ce Code a été traduit directement du latin!

En ce qui concerne les manuscrits No. 532 et 588 de l'Académie roumaine, étant donné que M. J. Peretz lui-même dit que «le Code de Basile Lupu été traduit d'après d'autres manuscrits grecs, variantes de ceux qui se trouvent à l'Académie roumaine» il s'ensuit que nous avons bien fait de ne pas avoir tenu compte de ces manuscrits, quand nous nous sommes occupés des sources immédiates du Code de la Moldavie! — En outre, l'on ne peut même pas tirer de ces manuscrits les conclusions qu'on a tirées M. J. Peretz. A la vérité:

Sur la base des manuscrits No. 532 et 588 M. J. Peretz met en doute le motif de la traduction en grec des oeuvres de Farinaccius et sa destination et il suppose qu'elle pourrait constituer de préférence un cours de droit et de procédure pénale. Nous croyons tout d'abord qu'un ouvrage, fut-il même non officiel, dans lequel on ne parle pas des peines seulement au point de vue théorique, mais où l'on indique et l'on gradue ces peines⁵⁴), ne saurait être considéré comme un cours de droit et de procédure pénale, mais bien plutôt comme un avant-projet de législation! Nous avons montré plus haut ensuite que cet extrait en langue grecque a été élaboré sur l'ordre de Basile Lupu et pour son usage personnel et qu'il constitue un travail préparatoire pour la législation de la Moldavie⁵⁵). Nous avons dit encore que: «les législateurs moldaves n'ont-ils pu extraire de la même façon les dispositions dont ils avaient besoin.... de la *Praxis et theoricæ criminalis* ils ont très souvent abrégé, ils ont pris parfois l'abrégé tout fait dans le *summarius*, qui se trouve en tête de chaque *quaestio*, ils ont parfois pris l'exemple qu'ils donnaient dans un autre *numerus* que celui qu'ils extrayaient, et parfois enfin ils ont fait aussi les changements demandés par les circonstances (moldaves)⁵⁶). Voilà pourquoi nous devons nous attendre à ce que le législateur moldave, tenant compte des besoins de l'époque de son pays, fit les omissions, les adjonctions et les modifications nécessaires lorsqu'il elabora son extrait du texte grec, et, en conséquence, à ce que le Code moldave se différenciat de son travail

⁵⁴) V. cap. 75, § 1; cap. 76, §§ 2 și 5; cap. 77, §§ 15, 16 și 21; cap. 78, §§ 11 și 12; ș. a.

⁵⁵) V. mai sus pg. 530 și 530/531.

⁵⁶) V. *Legi vechi românești și izvoarele lor*, cit. Introducere, pg. R.

⁵⁴) V. chapitre 75, § 1; chap. 76, §§ 2 et 4; chap. 77, §§ 15, 16 et 21; chap. 78, §§ 11 et 12; etc.

⁵⁵) V. plus haut pg.

⁵⁶) V. Anciennes lois roumaines et leurs sources, cit. Introduction, pg. R.

manuscrisurile No. 532 și 588 nu pot fi decât părți sau originale ale lucrării pregătitoare, sau copiate de pe aceasta!

Despre speranța, pe care o are d-l Peretz, că în bibliotecile Orientului, ale Greciei și ale Italiei trebuie să se găsească și alte manuscrise grecești, și despre părerea d-sale, că unul din acestea trebuie să fie mai mare decât Mss. No. 532 și 588 dela Academia Română și trebuie să cuprindă toate capetele tălmăcite în legiuirea moldoveană, nu putem face altceva decât să-i urăm din toată inima, ca să se îplinească și să se adeverească!—Dar, fiindcă tălmăcirea grecească a fost, după cum am zis, numai o lucrare pregătitoare pentru legiuirea moldoveană, de aceea ne temem, că și manuscrisurile, ce se vor descoperi, se vor deosebi de legiuirea moldoveană, și că din pricina deosebirilor, d-l Peretz, ca să fie consecvent cu sine însuși, va fi silit să spună, că și aceste manuscrise, ca și acele cu No. 532 și 588, nu sunt izvorul imediat al Pravilei Moldovei!

4. *In ce privește limba grecească, în care a fost tălmăcită spiciuirea din scrierile lui Farinaccius.*

Fiindcă titlul legiuirii moldovene glasuește: «Carte românească de învățătura... tălmăcită di în limba *Ilenească* pre limba Românească», ar urmă, că spiciuirea din scrierile lui Farinaccius a fost făcută în limba elină.

Însă, fiindcă în Prefața acestei legiuiri se spune, că dascălii și filosofi au spiciuit din cărți «*elinești* și *latinești*», iar Eustratie a tălmăcit din scrisoare «*grecească*», urmează, că și pe atunci se făcea deosebire între limba elină și cea neogreacă. Dacă este așa, și dacă spiciuirea din scrierile lui Farinaccius ar fi fost făcută în elinește, oare Eustratie, care știă elinește și care tălmăcise din elinește atât «*Pravila aleasă*», cât și pe Herodot, n'ar fi spus, că a tălmăcit din scrisoare elinească? Și, fiindcă el spune, că a tălmăcit din scrisoare grecească, oare nu urmează, că cea spiciuire a fost făcută, nu în elinește, ci în neogreacă?

D-l Peretz e de părerea, că spiciuirea n'a putut fi făcută în neogreacă, fiindcă: «Pe vremea lui Vasile Lupu limba greacă nu era încă răspândită în țară, limba vorbită și scrisă la Curte, limba

préparatoire. Voilà pourquoi, les manuscrits No. 532 et 538 ne peuvent constituer que des parties soit originales du travail préparatoire, soit copiées d'après ce dernier!

En ce qui concerne l'espoir émis par M. J. Peretz que d'autres manuscrits grecs doivent se trouver, encore dans les bibliothèques de l'Orient, de la Grèce et de l'Italie et en ce qui concerne son opinion que l'un d'entre eux doit être plus volumineux que les manuscrits No. 532 et 588 de l'Académie roumaine et doit comprendre tous les chapitres traduits dans la législation moldave, nous ne pouvons mieux faire que de lui souhaiter de tout cœur qu'ils se réalisent et se vérifient! Mais comme la traduction grecque n'a été, comme nous l'avons déjà dit, qu'un travail préparatoire pour la législation moldave, nous craignons fort, que les manuscrits qui seront découverts ne présentent eux aussi des différences avec la législation moldave et que, à cause de ces différences, M. Peretz, pour être conséquent avec lui même, ne finisse par être forcé de dire que ces manuscrits tout comme ceux qui portent les No. 532 et 588 ne sont pas non plus la source immédiate du Code dela Moldavie.

4. *En ce qui concerne la langue grecque dans laquelle ont été traduits les extraits des œuvres de Farinaccius.*

Le titre du livre de législation moldave étant: «Livre roumain de préceptes.. traduit de la langue *hellénique* en langue roumaine», il en résulterait que les extraits des œuvres des Farinaccius auraient été écrits en langue hellénique.

Comme d'autre part, dans la «Préface» de ce Code, il est dit que les maîtres et les philosophes ont fait des extraits des livres *helléniques* et latins et qu'Eustrate a traduit de la langue «*grecque*», il s'ensuit qu'à cette époque on faisait aussi une distinction entre la langue hellénique et la langue néo-grecque. S'il en est ainsi et si l'extrait des œuvres de Farinaccius avait été écrit en langue hellénique, est-ce qu'Eustrate qui connaissait le grec ancien et qui avait traduit de cette langue aussi bien le «Code choisi» qu'Hérodote, n'avait pas dit lui-même que sa traduction avait été faite d'après un texte en grec ancien? Du moment si il dit avoir fait la traduction d'après un texte grec, ne s'ensuit-il pas que cet extrait a été écrit non pas en grec ancien, mais en néo-grec?

M. Peretz est d'avis que cet extrait n'a pas été écrit en langue néo-grecque parceque: «à l'époque de Basile Lupu la langue grecque n'était pas encore la langue répandue dans le pays, la langue parlée et écrite à la Cour, la langue dans laquelle on imprimait les Codes des lois, comme elle le

în care se tipăreau codicile de legi ca pe vremea lui Ipsilant, lui Caragea și Calimah⁵⁷⁾».

Dar, în potriva acestei păreri, vorbește Dosoteiu, patriarhul Ierusalimului, care, făcând o Prefață la scrierea *Κατὰ τῶν Καλβινικῶν κεφελαιῶν καὶ ἐρωτήσεων Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως ἀντίρρησις*, a lui Meletie Sirig, eșită de sub tipar la București în 1690⁵⁸⁾, spune: «A tradus (Meletie Sirig) și explicarea lui Origen la Epistola către Romani din *latinește* în *elinește* (ἀπὸ τῆς λατινίδος εἰς τὴν Ἑλληνίδα) și scrierea lui Ioan Cantacuzen, Împăratul Romeilor, cea contra etnicilor, și *Instituțiunile lui Justinian* și *Prescurtările juridice* ale împăraților Leon și Constantin le-a tradus din limba elinească în limba cea vorbită, (ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς γλώττης μετήγεγεν εἰς πεζὴν φράσιν), îndemnat fiind de Vasile Voevod».

Având de ales între cele ce spune d-l Peretz la 1915, fără nici o dovadă, și cele ce spune Dosoteiu, care a trăit într-o vreme mai apropiată de aceea a lui Vasile Lupu și a scris Prefața de mai sus cel mai târziu cu 44 de ani numai după tipărirea Cărții de învățătură, credem, că trebuie să dăm precădere celor spuse de Dosoteiu și din ele să scoatem cel puțin încheierea, că pe vremea lui Vasile Lupu s'a putut face tălmăciri atât în elinește, cât și în neogreacă.

Însă, pe temeiul spuselor lui Dosoteiu, oare nu putem merge mai departe și să zicem: Dacă pe vremea lui Vasile Lupu și din îndemnul acestuia două scrieri *elinești* de drept⁵⁹⁾ au fost tălmăcite în neogreacă, apoi cu atât mai mult spicuirea din scrierile *latinești* de drept ale lui Farinaccius, făcută tot în vremea lui Vasile Lupu și pentru și din îndemnul acestuia, să nu fi fost tălmăcită în neogreacă?

Această încheiere, din pricina manuscriptelor amintite No. 532 și 588, ar putea cel puțin de o cam dată, să fie pusă la îndoială pentru o parte din acea spicuire: Cele două manuscripte, deși sunt amândouă din veacul XVIII⁶⁰⁾, adică de după tipărirea Cărții de învățătură, și, după cum spune d-l Peretz, «am putea zice identice», totuș ceea ce nu spune d-l Peretz, se deosebesc prin aceea, că acel cu No. 532 e scris în *eli-*

devint plus tard a l'époque d'Ypsilante, de Caragea et de Callimach»⁵⁷⁾.

Mais à l'encontre de cette opinion se prononce Dosithée, patriarche de Jérusalem, qui écrivant une préface à l'ouvrage de Meletie Sirig «Κατὰ τῶν Καλβινικῶν κεφελαιῶν καὶ ἐρωτήσεων Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως ἀντίρρησις» paru à Bucarest en 1690⁵⁸⁾, dit: «Il (Meletie Sirig) a aussi traduit du *latin* en *grec ancien* (ἀπὸ τῆς λατινίδος εἰς τὴν Ἑλληνίδα), l'Explication d'Origène à l'Épître aux Romains et, sur les exhortations de Basile Lupu du *grec ancien* en *grec usuel* (ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς γλώττης μετήγεγεν εἰς πεζὴν φράσιν) l'ouvrage de Jean Cantacuzène, Empereur des Byzantins, contre les Ethniques, de même que les *Institutions de Justinien* et les *Abrégés juridiques* des Empereurs Leon et Constantin».

Ayant à choisir entre l'opinion emise sans aucune preuve à l'appui par M. J. Peretz en l'an de grâce 1915 et entre ce que dit Dosithée, qui a vécu à une époque plus rapprochée de celle de Basile Lupu et qui a écrit la Préface dont nous parlons plus haut 44 ans seulement tout-au plus après l'apparition du «Livre de préceptes», nous croyons qu'il faut accorder la préférence à ce que dit Dosithée et en tirer tout au moins la conclusion qu'à l'époque de Basile Lupu on a pu faire des traductions aussi bien en langue grecque ancienne (hellénique) qu'en néo-grecque.

En nous fondant enfin sur les affirmations de Dosithée, ne pouvons-nous aller plus loin encore et dire: Si à l'époque de Basile Lupu et sur les exhortations de ce dernier, deux ouvrages *helléniques* de droit⁵⁹⁾ ont été traduits en neo-grec, peut-on à plus forte raison admettre que les extraits des livres de droit de Farinaccius écrits en *langue latine*, extraits élaborés toujours à l'époque de Basile Lupu, sur ses ordres et pour son usage personnel, n'aient pas été traduits eux aussi en langue néo-grecque?

Cette conclusion, à cause des manuscrits No. 532 et 588 pourrait—pour le moment du moins—être mise en doute en ce qui concerne une partie de cet extrait. Les deux manuscrits, en effet, bien que datant tous deux du XVIII-ème siècle⁶⁰⁾, c'est-à-dire après l'impresion du «Livre de préceptes» et bien que, comme le dit M. J. Peretz «ils soient pour ainsi dire identiques», se différencient toutefois par le fait que le No. 532 est écrit en langue

⁵⁷⁾ V. J. Peretz, l. c. în Arhiva, pag. 202.

⁵⁸⁾ V. C. Erbiceanu, *Cronicarii Greci*, cit. pag. XI, n. I.

⁵⁹⁾ Adică Instituțiunile lui Justinian și Prescurtarea de legi a împăraților Leon și Constantin. V. prefața patriarhului Dosoteiu.

⁶⁰⁾ V. C. Litzica, *Catalogul manuscriptelor grecești*, București 1909, pg. 155, No. 305 și pg. 156, No. 308.

⁵⁷⁾ V. I. Peretz, l. c. dans Archiva, pg. 202.

⁵⁸⁾ V. C. Erbiceanu, les chroniqueurs grecs, cit. pg. XI, n.

⁵⁹⁾ C'est-à-dire les Institutions de Justinien et les Abrégés juridiques des Empereurs Léon et Constantin. V. Préface du patriarche Dosithée.

⁶⁰⁾ V. C. Litzica, Le catalogue des manuscrits grecs, Bucarest, 1909, pg. 155, No. 305 et pg. 156, No. 308, 3.

nește, iar acel cu No. 588 e scris în *neogreacă*⁶¹⁾. Deosebirea aceasta s'ar putea explica foarte lesne, dacă spicuirea din veacul XVII din scrierile lui Farinaccius ar fi fost făcută la început în *elinește*; căci, n'am avea de cât să presupunem, că în veacul XVIII, de pe o parte din acea spicuire s'a scos o copie (deaceea Mss. 532 este în *elinește*) și,—după cum și alte scrieri elinești au fost tălmăcite în *neogreacă*, tot așa—aceeaș parte din spicuire a fost tălmăcită și în *neogreacă* (Mss. 588). Acea deosebire însă e mai greu de explicat, dacă spicuirea ar fi fost la început în *neogreacă*; căci, deși e lesne de crezut, că oricând s'a putut scoate o copie de pe o parte din ea (Mss. 588), totuș e greu de crezut, că în veacul XVIII, vre-o scriere în *neogreacă* a fost tălmăcită în *elinește*. Dar, chiar dacă nu se va putea explica, de ce în veacul XVIII s'a făcut acea tălmăcire din *neogreacă* în *elinește*, de a-i n'ar urmă numai de cât, că *toată* spicuirea lui Farinaccius a fost făcută în *elinește*! În adevăr, se mai poate presupune, că, la începerea acestei spicuiiri, o parte din ea, și anume aceea care se găsește în Mss. No. 532 și 588 a fost făcută atât în *elinește*, cât și în *neogreacă*, așa că amândouă aceste manuscripte sunt copii de pe acele originale, iar mai pe urmă cealaltă parte, mult mai mare, a fost făcută numai în *neogreacă* și de aceea Eustratie nu zice, că a tălmăcit din *elinește*, ci «din scrisoare grecească»!

Fiindcă e îngăduită o îndoială în ce privește felul limbei grecești a spicuiii, din care a tălmăcit legiuitorul moldovean, de aceea, deși noi în «Pravila lui Vasile Lupu și Prosper Farinaccius» spuseseam, că acea spicuire «a fost alcătuită întâi în limba *grecească nouă*⁶²⁾ totuș, pe urmă, în «Legi vechi românești și izvoarele lor» am spus numai, că «spicuirea aceasta a fost făcută de acei învățați în limba *grecească*⁶³⁾, fără să mai adăogăm nici «veche» și nici «nouă»!

* * *

Intemeindu-ne pe cele de mai sus vom încheia, zicând: 1. Fiindcă prin lucrările noastre am do-

hellénique et le No. 588 en langue *néo-grecque*⁶¹⁾. Cette différence pourrait s'expliquer très-facilement si les extraits du XVII-ème siècle des oeuvres de Farinaccius avaient été élaborés primitivement en langue *hellénique*, car, dans ce cas nous n'aurions qu'à supposer qu'au XVIII-ème siècle on a fait une copie d'une partie de cet extrait, raison pour laquelle le manuscrit 532 est en langue *hellénique* et que d'autre part, cette même partie a été traduite aussi en langue *néo-grecque* (manuscrit 588) tout comme d'autres ouvrages ont aussi été traduits du grec ancien en grec moderne. Cette différence est au contraire plus difficile à expliquer si l'extrait en question avait été rédigé primitivement en *néo-grec*. S'il est facile en effet d'admettre qu'une copie de cet extrait ait pu être faite à n'importe quelle époque, il est difficile de croire cependant, qu'au XVIII-ème siècle, une oeuvre écrite en langue *néo-grecque* ait été retraduite en langue *hellénique*. Mais même si l'on ne pourrait expliquer pourquoi, l'on aurait fait au XVIII-ème siècle cette traduction du *néo-grec* en *grec-ancien*, il ne s'ensuivrait pas nécessairement que *tout* l'extrait des oeuvres de Farinaccius ait été fait en langue *hellénique*! A la vérité, on peut encore supposer qu'une partie de cet extrait celle qui se retrouve dans les manuscrits No. 532 et 588 a été écrite primitivement à la fois en *grec ancien* et en *néo-grec* de sorte que ces deux manuscrits seraient des copies de ces originaux. L'autre partie, beaucoup plus grande aurait été élaborée plus tard seulement en langue *néo-grecque* et c'est pour cette raison qu'Eustrate ne dit point avoir traduit de la langue *hellénique* mais «d'un texte grec»!

Un doute est donc permis en ce qui concerne la langue grece dans laquelle a été écrit l'extrait dont le législateur moldave a traduit une partie. Pour cette raison, bien que dans le «Code de Basile Lupu et Prosper Farinaccius» nous avons dit que cet extrait «a été élaboré d'abord en langue *grecque moderne*⁶²⁾ toutefois, ultérieurement, dans les «Anciennes lois roumaines et leurs sources», nous avons dit seulement que «cet extrait a été élaboré par ces savants en langue *grecque*⁶³⁾ sans plus ajouter ni l'épithète «d'ancienne», ni celle de «moderne».

* * *

Appuyés sur ce qui a été dit plus haut, nous conclurons comme suit: 1. Etant donné que, dans

⁶¹⁾ *Ibidem*, pg. 156, No. 308, 3, la sfârșit.

⁶²⁾ V. Pravila lui Vasile Lupu și Prosper Farinaccius, cit. pg. 63.

⁶³⁾ V. Legi vechi românești și izvoarele lor, cit., Introducere, pg. F.

⁶¹⁾ *Ibidem*, No. 156, No. 308, 3, in fine.

⁶²⁾ V. Le Code de Basile Lupu et Prosper Farinaccius, cit. pg. 63.

⁶³⁾ V. Anciennes lois roumaines et leurs sources, cit., Introduction, pg. F.

vedit, că în totdeauna am spus, că Pravila Moldovei a fost alcătuită după o tălmăcire grecească, urmează, că d-l Peretz pe nedreptul ne învinovățește în scrierea sa «*Pravila lui Vasile Lupu și isovoarele ei grecești*», că noi am fi de părerea, că acea pravilă a fost întocmită după texte latinești! 2. Fincă d-l Peretz știa, că în cursul scrierii sale va spune, că acea Pravilă a fost tradusă după manuscriptele grecești No. 532 și 588 de la Academia Română, «sau după alte manuscrise aproape identice» cu acestea și că va sfârși cu încheierea, că ea «a fost tradusă după alte manuscrise grecești, variante ale celor ce se află la Academia Română», variante care «poate s'ar putea găsi» în bibliotecile orientale, etc., urmează, că d-sa ne a nedreptățit, atât când ni-a făcut învinuirea de la începutul scrierii sale, că n'am voit să ne servim de manuscriptele No. 532 și 588, pentru a afla izvoarele imediate ale Pravilei Moldovei, cât și când nu ne-a desvinovățit cel puțin la sfârșitul acelei scrieri! 3. Variantele manuscriptelor No. 532 și 588 nefind încă descoperite, nădăjduim, că nu vom fi învinovățiti, că nu ne-am servit de ele!

S. G. LONGINESCU

Profesor de Drept Roman la Universitatea din București

nos travaux nous avons toujours dit que le Code de la Moldavie a été élaboré d'après une traduction grecque, il s'ensuit que dans son ouvrage sur le «*Code de Basile Lupu et ses sources grecques*», M. Peretz nous impute à tort d'avoir été d'avis que ce Code aurait été élaboré d'après des textes latins! 2. Etant donné que M. Peretz savait parfaitement à l'avance que, dans le cours de son ouvrage il allait dire que ce Code a été traduit d'après les manuscrits grecs No. 532 et 588 de l'Académie roumaine, «ou d'après d'autres manuscrits presque identiques» à ces derniers, et qu'il allait finir ensuite — en concluant que le Code «a été traduit d'après d'autres manuscrits grecs, variantes de ceux qui se trouvent à l'Académie roumaine» et qui «pourrait peut-être être découvertes» dans les bibliothèques orientales, etc.; il s'ensuit que M. Peretz a été injuste envers nous aussi bien lorsque, dès le début de son ouvrage, il nous a reproché de ne pas avoir voulu nous servir des manuscrits No. 532 et 588 afin de découvrir les sources immédiates du Code de la Moldavie, que lorsqu'il ne nous met pas hors de cause à la fin tout au moins de son travail! 3. Les variantes des manuscrits No. 532 et 588 n'ayant pas encore été découvertes, nous espérons que l'on ne viendra pas nous faire un reproche de ne pas nous en être servi!

Dreptul constituțional *)

de

Const. G. Dissescu

Dare de seamă

Fostul ministru d-l Const. G. Dissescu publică un voluminos comentariu al Constituției noastre din punct de vedere juridic și politic. Este grefată această lucrare pe teoriile profesate de către d-l Dissescu la catedra d-sale de Drept constituțional dela Facultatea de drept din București. Lucrarea de față are însă un caracter strict juridic. D-l Dissescu face teoria Statului, a Statului general și abstract, pe deoparte, încercând în acest chip a schița, de acord cu doctrinarii germani, cu Laband, Jellinek, Gierke și alții, o expunere a Dreptului public general. Pe de altă parte d-l Dissescu, cercetează pe larg și alcătuirea constituțională a Statului român, particular, adică Dreptul nostru public cu caracterele sale diferențiale. D-l Dissescu arată dogma suveranității și funcțiunile sale legislativă, judiciară și executivă, funcțiuni cari mai sunt cunoscute și sub numele de puteri, în vechea concepție a dreptului public. Statul are un teritoriu și d-l Dissescu studiază condițiunea lui teritorială, Statul are o națiune, o colectivitate și d-sa îi

cercetează elementele și rolul. Statul are o putere, o autoritate suverană, o voință solidară, care se manifestă în diferite moduri și funcționează în diferite direcțiuni.

D-l Dissescu studiază mecanismul politic și juridic al României, în tot ce are de esențial, din punct de vedere al alcătuirii noastre și al formei noastre de guvernământ. Regele și prerogativele sale, miniștrii și agenții executivi, cu drepturile și răspunderea lor, Parlamentul, modul său de funcționare și de alcătuire, în legătură cu electoratul și cu deosebitele sisteme de votare, esența și funcțiunea sufragiului, Constituția și revizuirea ei, atribuțiile revizuirii și celelalte numeroase probleme de drept public sunt admirabil și cu răbdare cercetate de către autor. Cu această ocaziune d-l Dissescu inzistă asupra reformelor sociale, economice și politice pentru care s'au adunat actualele Adunări revizioniste.

Contenciosul administrativ și inconstituționalitatea legilor, precum și dreptul puterii judiciare de a le controla, au atras în deosebi atenția d-lui Dissescu.

Teoria libertăților și a drepturilor omului este pe larg dezvoltată. Libertatea individuală, libertatea de asociațiune și de reuniune, libertatea conștiinței, libertatea presei, libertatea de locomițiune, libertatea muncii și a comerțului, restricțiunile acestor libertăți și drepturi, sancțiunea violării lor, sunt expuse cu o claritate și cu o metodă excepțională; sunt întotdeauna întemeiate pe cele mai noi și mai generoase principii. D-l Dissescu se ridică în mod energic în privința agenților Statului,

*) De vânzare la Curierul Judiciar. Prețul 20 lei.

obscuranți și venali, în potriva atentatelor la libertatea individuală și a arestărilor ilegale, când sunt făptuite de judecătorii de instrucție, de către tribunalele care le confirmă, de către agenții puterii executive. D sa studiază magistratura model, magistratura engleză în antiteză cu magistratura depravată a Statelor-unite. «In Anglia, spune d-l Dissescu, o magistratură plină de demnitate și de integritate veghează la păstrarea libertăților constituționale; această magistratură își are rădăcina puterii și seriozității sale inalterabile în faptul că este recrutată dintre oamenii care au lunga practică a vieții, care au profesat ani și ani în barou. Legătura intimă dintre magistratură și barou face una din forțele justiției engleze, pe care am văzut-o adeseori incomparabilă în expunerea noastră. Judecătorii cei mai celebri ai Angliei Coke, Fortescue, Blakstone, Dennon, Erskine, Campbell au fost recrutați dintre somitățile baroului, dintre aceia care distingându-se ca avocați și la bara justiției, în comentariile indecifrabile ale milioanele de texte și în pledoariile stăruitoare, crescuți, inecați în viața juridică au fost indicați direct chiar de colegii lor să îi reprezinte în magistratură». Aceasta este origina siguranței cetățenești, paza legilor și libertăților pentru care s'a războit poporul englez.

D-l Dissescu acordă o deosebită atențiune art. 7 din Constituție, prohibițiunii de a dobândi imobile rurale și cercetează în acelaș timp întocmirea constituțională a statelor care practică regimul constituțional. O vastă și concisă expunere a vieții constituționale engleze, a originii parlamentului, a luptelor pentru libertăți și

drepturi, a instituțiilor de stat în Englitera, ne inițiază în prealabil. Constituțiunile Franței au o dezvoltare deosebită. Viața constituțională la cei vechi la Romani, la Greci, la Egipteni, la Israeliti, la popoarele orientale și medievale, teoriile elenice, teoriile lui Socrate, Aristot, Rousseau, Montesquieu și ceilalți cugețatori ai secolelor, marile sisteme de doctrină ale omenirii, din cele mai vechi timpuri și până astăzi, ne dau o splendidă icoană a trecutului și prezentului, a dreptului public general, de pretutindeni și de totdeauna.

D-l Dissescu consideră Pactul nostru fundamental ca un «depozit sacru». «In viața noastră politică am protestat în totdeauna împotriva oricărei violări ce s'a adus, în mod inconștient sau prin abuzul parlamentelor, dispozițiilor cuprinse în constituția și în viața noastră juridică; am făcut atență, cu toată căldura și convingerea noastră doctrinală pe înalta Curte de casație a României că este de datoria sa fundamentală să consacre în mod jurisprudențial principiul că puterea judiciară se cuvine fără vorbă să examineze dacă actele puterii legislative sunt conforme cu rigiditatea constituțiunii române; și am avut satisfacțiunea să vedem triumfând acest principiu și impunându-se instanțelor noastre judiciare pe toată linia spre chezașuirea armoniei statului».

Avocați, judecători, profesori, parlamentari, oameni politici, toți cei cari se interesează de viața publică a Regatului au nevoie de această operă.

IULIU DRAGOMIRESCU
Avocat

REZUMATELE JURISPRUDENTEI INALTEI NOASTRE CURTI DE CASATIE

CASATIE S. II

*Recurentul Pavel Stoian, lipsă.
Ministerul Public prin d-l Procuror M. Vidrașcu.*

Judecătoria de pace. — Carte de judecată. — Atacarea ei cu apel. — Curgerea termenului de apel de la comunicare, dacă partea a lipsit. — Dacă comunicarea poate fi înlocuită prin cunoștința părții în alt mod. — Art. 99 l. j. p.

1. Termenul de apel în contra cărților de judecată pronunțată în ultima instanță curge de la comunicare, dacă părțile au fost lipsă, deși partea care a fost lipsă a putut să aibă cunoștința în vre un alt mod de cartea de judecată pronunțată în contra sa (de exemplu, prin faptul că i s'a respins o opozițiune ce făcuse din eroare. (Cas. II, decizia penală No. 1214 din 4 Maiu 1915, prin care s'a casat sent. Trib. Bacău s. I, No. 238/915).

*Recurentul C. C. Paraschivescu prin d-l avocat Pretorian.
Ministerul public prin d-l Procuror M. Vidrașcu.*

Constituirea tribunalului cu supleantul. — Dacă trebuie să se arate în hotărîre cauza absenței ori împiedicării celorlalți membri. — Art. 14 și 20 l. organiz. judecătorești.

2. Membrii tribunalului putând fi înlocuiți prin supleant, conform art. 14 și 20 din noua lege de organizare judecătorească, prezumpțiunea este până la proba contrarie că ei au fost absenți sau ocupați cu alte lucrări și că a fost necesitate să se compună tribunalul cu

supleantul, în lipsă sau din cauza împiedicării celorlalți judecători; legea necerând să se arate în hotărîre cauza absenței ori împiedicării prezidentului sau celorlalți membri ai tribunalului de a lua parte la ședință, după cum se cere în cazul art. 17 când se completează tribunalul cu un avocat. (Cas. s. II, decizia penală, No. 1324 din 13 Mai 1915, prin care s'a respins recursul făcut contra sentinței Trib. Prahova s. II, No. 497/1915).

CASATIE S. III

*Recurentul Căp. M. G. Motoceanu prin d-l avocat G. Macri.
Intimatul Minist. de finanțe prin d-l avocat Stoicescu.*

Pensie militară. — Timpul petrecut în școala pregătitoare de un an de la Bistrița înființată la 1895. — Dacă se socotește în calculul pensiei. — Art. 24 l. pensiilor.

Dispozițiunea art. 24 din legea pensiilor, după care reangajaților nu li se socotesc anii din școlile de ofițeri, fiind de strictă interpretare, ea nu poate fi aplicată decât pentru timpul petrecut în școlile de ofițeri, adică acele cari au de scop de a forma și promova ofițeri, cum este fosta școală dela Bistrița care a existat înainte de 1895; nu se poate însă întinde aplicarea acestei dispozițiuni prin analogie și la timpul petrecut în școala pregătitoare de un an tot dela Bistrița, care s'a înființat la 1895, pentru form. rea sub-ofițerilor, timp care trebuie să fie socotit în calculul pensiei. (Cas. s. III, decizia No. 426 din 2 Septembrie 1915, prin care s'a casat decizia Curții de Apel Craiova s. I, No. 40/915).